

PARTISYMPATIERNAS INFÖR VALET 2006

MAGNUS HAGEVI

Det heter att historien går igen, men likväl kan ingen två gånger stiga ner i samma flod. Det är alltså ovisst vad vi har att lära om historien. Men det är definitivt svårare att sja om framtiden. Ändå har människor ett behov av att kunna planera inför framtiden och då är det lärdomar av historien som finns att tillgå. Den politiska människan är inget undantag. I detta kapitel analyseras vad den nutida historien säger om vad vi kan vänta oss i höstens riksdagsval.

Det som tycks känneteckna årets val är att partierna på ett extra tydligt sätt formerat två politiska block. Socialdemokraterna har under den gångna mandatperioden bildat regering med hjälp av två stödpartier i riksdagen: vänsterpartiet och miljöpartiet. Inför valet söker detta så kallade *s-block* ett förnyat mandat för fortsatt samverkan. Deras utmanare kallar sig själva *Allians för Sverige*, men i folkmun benämns de alltjämt som *borgarna* eller *de borgerliga partierna*: centerpartiet, folkpartiet, kristdemokraterna och moderaterna. Det som står i centrum är vilket av de båda politiska blocken som vinner valet och får bilda regering.

Under den gångna mandatperioden har stödet för partierna svängt i de olika opinionsmätningarna. Inför valet lär fler förändringar av opinionen äga rum. En första frågeställning är vad erfarenheterna av tidigare val säger om de politiska blockens förmåga att öka sina väljarsympatier under valåret. Utifrån denna kunskap är den andra frågeställningen om partisympatierna ett år inför valet hösten 2006 kan visa på regeringsskifte eller ej.

Kampen om regeringsmakten mellan de båda politiska blocken är förvisso den centrala under en valkampanj. Men kampen mellan partierna är också av betydelse. För det första kan stödet för enskilda partier antas ha betydelse för vilket inflytande ett parti får inom det vinnande blocket. För det andra är det genom att enskilda partiers väljarstöd ökar eller minskar som respektive block ökar eller minskar i styrka. Mest dramatiskt är dansen runt fyraprocentsspärren: om ett enskilt parti faller ur riksdagen kan det ha dramatiska konsekvenser för hela blocket och kampen om regeringsmakten. För en stor del av väljarna som ändrar partisympati sker detta mellan partier som tillhör samma block. Dessa förändrade partisympatier har främst betydelse för maktfördelningen inom blocken, men kan också ha betydelse för regeringsmakten om det innebär att ett parti tappar så mycket stöd till ett annat parti i det gemensamma blocket att det åker ur riksdagen. När väljarströmmarna går mellan partier som tillhör olika block är det av direkt betydelse för regeringsmakten. Den tredje frågeställningen är vilka partier som ligger i farozonen att förlora väljare och vilka partier som kan tänkas vinna på sådana förändringar.

I årets val finns en extra stor uppmärksamhet på nybildade partier som inte är invalda i riksdagen. Junilistan, feministiskt initiativ, vänsterdemokraterna och ett sjukvårdsparti ställer upp i riksdagsvalet. Sedan förr finns det främlingsfientliga sverigedemokraterna. Detta leder fram till den fjärde frågeställningen. Utifrån historiska erfarenheter och partisympatierna 2005, vilken betydelse kan partierna utanför riksdagen komma att ha på kampen om regeringsmakten?

Vid varje opinionsmätning noteras vilken andel av de svarande som inte kan ange partisympati. Ofta kallas de för osäkra väljare (Oscarsson 1998:62-63). Några av personerna som inte uppgivit någon partisympati – ovisst vilka – kommer att vid valdagen vara så säkra att de ändå röstar. Detta för oss fram till den femte och sista frågeställningen. Kan SOM-undersökningen 2005 ge information om vilket av de politiska blocken personer utan partisympati troligen ändå sympatiserar med?

Forskning om partibytare och övertygade anhängare

När väljarnas partibyten analyseras är intresset ofta riktat mot förändringar som skett i ett val jämfört med närmast föregående val. Enligt statsvetaren Sören Holmberg har andelen som byter parti mellan två val ökat sedan början av 1970-talet. Det finns även studier om partibyten under valkampanjen en månad före valdagen. Också detta fenomen har analyserats av Holmberg där han återigen konstaterar partibytarna ökar. Dessutom uppger allt fler att de bestämmer sitt partival först under valrörelsen (Holmberg och Oscarsson 2004).

Det är tydligt att partierna målmedvetet har påbörjat valrörelsen betydligt tidigare än några månader före valet. Det kan därför vara intressant att diskutera i vad mån väljarnas uppfattningar om partierna struktureras redan före valet, även om denna process inte utvecklats till ett klart röstningsbeslut. Dessa strukturer kan ligga till grund för hur väljarna tänker om sin röstning och kan därmed verka styrande. Detta kan kallas att väljarna har vissa predispositioner inför valet.

Det väljarna har uppgivit som sitt näst bästa parti har betydelse om de byter från sitt gamla parti. Statsvetaren Henrik Oscarsson har konstaterat att ungefär hälften av de väljare som byter parti mellan två riksdagsval byter till det parti som vid det förra valet angavs som deras näst bästa parti. Om tidsavståndet minskas till dem som byter parti under valrörelsen månaden innan valet, visar Oscarsson att nästan två tredjedelar av dessa partibytare istället röstar på sitt tidigare näst bästa parti (Oscarsson 1998:97-99).

En anledning till den ökade väljarrörligheten antas vara att fler identifierar sig allt svagare med något politiskt parti (Evans 2004; Holmberg och Oscarsson 2004). Detta fenomen innebär att predispositionen att rösta med ett speciellt parti minskar. Det är alltså bland människor som inte identifierar sig som övertygade anhängare till ett parti som partirörligheten är som störst.

Orsaken till den minskade partiidentifikationen brukar härledas till den samhällstrend som kallas individualisering: människor kan i allt större utsträckning själva

besluta över sina liv och blir mer oberoende av omgivningen på samma gång som känslan av samhörighet, gemenskap, mening och mål avtar (Hagevi 1998:9-11; Bjereld och Demker 2005:40-46). Som ett led i detta "frigör sig" medborgarna från gamla partiloyaliteter. Jag antar att detta kan resultera i två ganska olika relationer till politiska partier, men effekten av de båda kan, enligt mig, få ett gemensamt resultat i form av minskad partiidentifikation. För det första kan väljare känna ett ökat avstånd till politiska partier, vilket kan leda till misstro till såväl partier som politiker. Resultatet är att färre är övertygade anhängare till något parti. För det andra kan individualisering innebära att väljaren börjar uppskatta egenskaper hos flera partier och finner att han eller hon gillar mer än ett parti och kan tänka sig att rösta på flera av dem. Även i detta fall minskar övertygelsen att vara anhängare av ett enda parti.

Svenska väljarundersökningar bekräftar ett ökat misstroende för både partier och politiker, men också att allt fler väljare uppskattar allt fler partier. Oscarsson kallar det antal partier som en väljare kan tänka sig att rösta på för partiuppsättning. När han analyserar svenska väljares partiuppsättningar finner han också att antalet partier i dessa tenderar att öka (Holmberg och Oscarsson 2004). Detta kan således minska partiernas andel övertygade anhängare och öka väljarrörligheten. Dämed ökar betydelsen av studier om partisympatisörer som inte är övertygade anhängare.

Data

Sedan 1986 undersöker SOM-institutet svenska folkets partisympatier genom att ställa frågan *Vilket parti tycker Du är bäst idag?* Svarspersonerna kan ange riksdagspartierna eller ett annat parti.¹ Svaren på denna fråga kallar jag för *partisympatier*, till skillnad från uppgifter om partival som tar hänsyn till hur väljarna uppger att de har röstat. För att markera skillnaden med faktiska valresultat har jag valt att alltjämt ha med personer som inte uppnått myndighetsålder eller inte är svenska medborgare. När procentandelarna av partisymptatierna beräknas ingår inga personer som inte kunnat uppge ett bästa parti i procentbasen.

Partiidentifikation undersöks med frågan: *Anser Du dig vara en övertygad anhängare av detta parti?* Det finns tre svarsmöjligheter: *Ja, mycket övertygad*, *Ja, något övertygad* och *Nej*. I detta sammanhang används frågan för att analysera kopplingen till partiet svarspersonen sympatiserar med. Den som uppger sig vara mycket eller något övertygad anhängare är starkare bunden till "sitt" parti och bör ha svårare att byta till ett annat. Till skillnad från dessa *övertygade anhängare* är partisympatisörer som svarat nej på frågan *icke-övertygade* som bör ha lättare att byta parti. Förutom de osäkra väljarna som inte kunnat ange ett bästa parti är det bland icke-övertygade anhängare som kampen står hetast mellan partierna.

Den främsta konkurrenten till det bästa partiet bör vara svarspersonens näst bästa parti (Oscarsson 1998:67). För att ta reda på vilket parti som kan tänkas konkurrera om icke-övertygades partisympati analyseras även frågan *Vilket parti*

tycker Du näst bäst om? Det finns samma möjlighet till svar som på frågan om partisympati.

För att studera personer utan partisympati används svarspersonernas självplacering på vänster-högerskalan. SOM-enkäten introducerar frågan med *Man talar ibland om att politiska åsikter kan placeras in på en vänster-högerskala. Var någonstans skulle du placera dig själv på en sådan vänster-högerskala?* Det var möjligt att svara *Klart till vänster, Något till vänster, Varken till vänster eller till höger, Något till höger* och *Klart till höger*. Personer som svarat klart eller något till vänster kategoriseras som vänster, klart eller något till höger som till höger och övriga som varken eller.

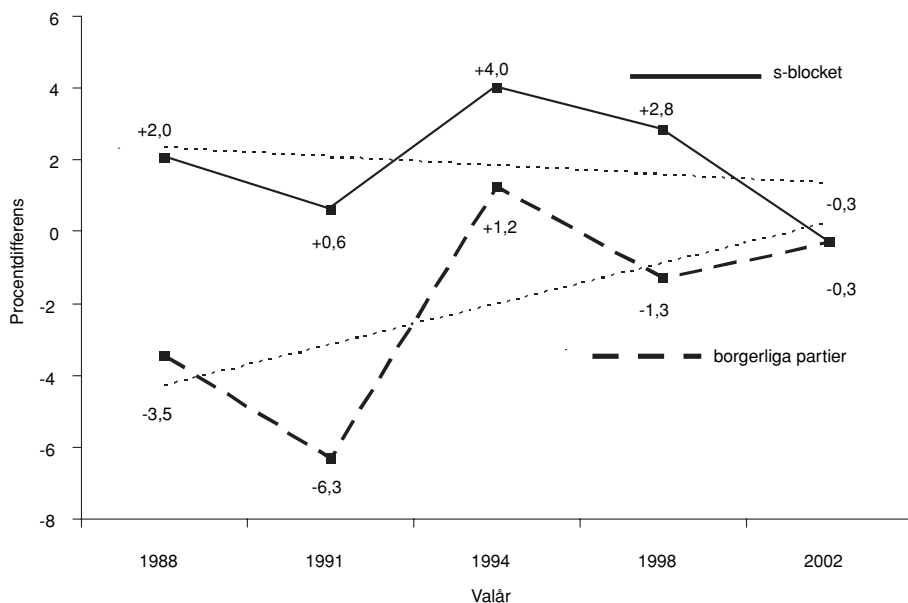
Kanske någon ifrågasätter vilket värde en mätning av partisympatierna från hösten 2005 har i idag. Opinionen har säkert svängt några gånger sedan dess. Dessutom kommer nya opinionsundersökningar hela tiden. Men i detta kapitel är inte avsikten att beskriva opinionsläget just nu, utan att peka på vilka möjligheter och risker det finns för de olika partierna inför valet 2006. Resultatet skall snarast användas som en bakgrund till förändringar av väljaropinionen i samband med valet i höst.

Valårets vinnare

Kan partisympatierna – det vill säga uppgifterna om bästa parti – från 2005 ha något informationsvärde för valet 2006? Vid förra valet 2002 uppmätte SOM-institutet att s-blocket samlade 54,3 procent av partisympatierna. Året innan var motsvarande andel 54,6 procent, en liten minskning således. År 2002 var de borgerliga partiernas samlade partisympatier 42,6 procent, vilket jämfört med året innan – 42,9 procent – var en lika stor minskning som s-blocket. Men valåret 2002 har i detta avseende visat sig vara ett undantag. Så länge SOM-institutet genomfört partisympatiundersökningar har s-blocket annars alltid ökat sin andel partisympatier, medan de borgerliga partiernas andel av partisympatierna har minskat.

I figur 1 presenteras vinsten eller förlusten av respektive politiskt blocks partisympatier under valåren 1988-2002. S-blockets vinster och förluster under valåret redovisas med den heldragna kurvan, medan de borgerliga partiernas vinster och förluster redovisas med den streckade kurvan. Vinsten eller förlusten har beräknats genom att subtrahera partisympatierna för respektive block i samband med valen från motsvarande partisympatier från året före. Den procentdifferens som då erhålls redovisas i figur 1. Om procentdifferensen är positiv har det politiska blocket vunnit partisympatier under valåret, men om procentdifferensen är negativ har det politiska blocket förlorat partisympatier.

Figur 1 Procentdifferens mellan de politiska blockens partisympatier ett år innan val och valet under valåren 1988-2002 (procentdifferens)

Kommentar: Procentdifferensen beräknas genom att subtrahera respektive politiska blocks partisympatier samma år som valet hålls från samma politiska blocks partisympati året innan valet. Tendenslinjerna är baserade på regressionsanalyser.

I fyra av de fem undersökta valåren har s-blocket lyckats bättre med att öka sin andel partisympatier än de borgerliga partierna. Endast det sista valåret 2002 skiljer ut sig. Men förutom att s-blocket tenderar att vinna partisympatier under valåret framkommer också en annan tendens. Det är att de borgerliga partierna blir allt bättre på att vinna sympatier under valåret. I figur 1 har två tendenslinjer lagts in som visar på den genomsnittliga utvecklingen för respektive block under valåren. Den övre redovisar s-blockets svagt sluttande utveckling mot allt sämre resultat under valåret, medan den undre redovisar en borgerlig tendens till allt bättre resultat under valåren. Vad har då historien lärt oss? Svaret är att det utifrån denna tendens inte går att sja om vem som är valsegrare i september senare i år, annat än att valrörelsen är mer oviss än tidigare.

Partisympti och anhängare ett år före valet

Ungefär ett år innan valet 2006 samlade s-blocket en större andel av partisympatierna än de borgerliga partierna. Av dem som uppgivet ett bästa parti sympatis-

rade 48,2 procent med s-blocket, medan 47,4 procent sympatiserade med ett borgerligt parti. Motsvarande andel för andra partier (det vill säga de som inte är representerade i riksdagen) var sammanlagt 4,3 procent. I SOM-undersökningen ingår även person som inte är röstberättigade. Vid en analys av enbart svars personer som är röstberättigade i riksdagsvalet blir stödet för de politiska blocken ännu jämnare: s-blocket samlar 47,9 procent och de borgerliga partierna 47,7 procent av partisympatierna (n=2910).² Utifrån dessa data var det således en mycket knapp fördel för s-blocket ett år innan valet. Med den gamla tendensen att s-blocket vinner i opinionen under valåret skulle en valseger vara bärgad. Men med den nya tendensen som visar att de borgerliga partierna bättre klarar av en valrörelse är en sådan slutsats inte möjlig att dra. Återigen lär oss historien att det inte går att sia om framtiden, annat än att valet ser ut att bli mycket jämnt.

I tabell 1 redovisas partisympatierna för respektive parti (se den översta raden). De partier som samlar störst andel sympatier är socialdemokraterna och moderaterna. Folkpartiet, centerpartiet, miljöpartiet och vänsterpartiet samlar vardera mellan 6-9 procent av sympatierna. Kristdemokraterna ligger strax ovanför fyraprocentspärren till riksdagen.

Tabell 1 Partisymptati, övertygade anhängare och icke-övertygade år 2005 (procent)

	Parti								Summa procent	Antal svarande
	v	mp	s	c	fp	kd	m	annat		
Partisymptatier i procent av samtliga svarande	6	6	36	7	9	5	27	4	100	3151
Övertygade anhängare i procent av partiets sympatisörer	40	38	56	45	34	57	60	43	–	–
Partiernas övertygade anhängare i procent av samtliga svarande	2	2	20	3	4	2	16	2	51	1552
Partiernas icke-övertygade av samtliga svarande	4	4	16	4	6	2	11	2	49	1474

Den långa vägen fram till valet skulle vara säkrare för partierna om de visste att de hade många övertygande anhängare bland sina sympatisörer. Det är att anta att en övertygad anhängare har en relativt tydlig predisposition att rösta på det parti han eller hon uppger sig sympatisera för. Många övertygade anhängare bör därför ge större stabilitet i partisympatierna. Andra raden i tabell 1 redovisar andel övertygade anhängare av respektive partis sympatisörer.

Störst andel övertygade anhängare bland sina sympatisörer har moderaterna följt av kristdemokraterna och socialdemokraterna. Dessa väljare bör alltså vara svåra att förlora under den kommande valkampanjen. Speciellt kristdemokraterna som ligger så nära fyraprocentsspärren måste glädjas över att deras lilla skara också är en trogen skara: de flesta kd-sympatisörer är övertygade anhängare. Vänsterpartiet, centerpartiet och partier utanför riksdagen har mellan 40-45 procent övertygade anhängare bland sina sympatisörer. Lägst andel övertygade anhängare har – som vanligt – folkpartiet och miljöpartiet. Dessa partier kan således relativt lätt tappa en stor andel av sina sympatisörer och bör även vara sårbara för konkurrens från andra partier. Alla partier har dock förhållandevis stor andel icke-övertygade sympatisörer. Mellan 40-64 procent av partiernas sympatisörer betraktar sig inte som övertygade anhängare till partiet.

Storleken på partiernas andel sympatisörer skiftar. Därför är kristdemokraternas 57 procent övertygade anhängare inte lika många i antal som folkpartiets 34 procent. För att ta hänsyn till sympatiernas storlek redovisas på tredje raden i tabell 1 andelen övertygade anhängare för respektive parti, men denna gång utgörs procentbasen av samtliga svarande. Den fjärde raden redovisar motsvarande andel icke-övertygade för partierna.

Låt oss studera den tredje raden med övertygade anhängare i tabell 1. Vi finner då att flera partier har ett ganska lågt stöd bland personer som anser sig vara övertygade anhängare. Vänsterpartiet, miljöpartiet, centerpartiet, folkpartiet och kristdemokraterna samlar alla enbart 2-4 procent övertygade anhängare. För alla dessa partier – speciellt för kristdemokraterna – är detta en sårbar position då andelen övertygade anhängare knappt räcker till för att passera fyraprocentsspärren. Endast socialdemokraterna och moderaterna har en förhållandevis stor andel övertygade anhängare.

Om blickarna riktas mot den fjärde raden i tabell 1 får vi uppgifter om andelen icke-övertygade i befolkningen uppdelat på parti. Uppgifterna är partistrategiskt intressanta då dessa sympatisörer bör ha en tämligen stor beredskap att byta parti. En partistrateg kan då ställa sig två frågor. För det första, riskerar det egna partiet att förlora i stöd? För det andra, från vilket parti finns störst möjlighet att vinna sympatisörer som inte är övertygade anhängare?

De två största partierna har flest icke-övertygade bland sina sympatisörer. Som flaggskepp på vardera flottan är det rimligt att anta att dessa partier samlar flest "allmänborgerliga" och "allmänvänstriga" röster som lätt kan byta till ett annat parti inom respektive block. Folkpartiet är ytterligare ett parti som har förhållandevis många icke-övertygade bland sina sympatisörer. Eftersom partiet har betydligt färre sympatisörer än socialdemokraterna och moderaterna är detta en riskabel position. Dels för att det bjuder in konkurrenter att försöka vinna dessa sympatisörer, dels att folkpartiet relativt lätt kan förlora en stor del av sina sympatisörer och raskt närma sig fyraprocentsspärren. Vänsterpartiet, miljöpartiet och centerpartiet har alla 4 procent icke-övertygade sympatisörer. Partier utanför riksdagen har 2 procent icke-övertygade sympatisörer.

Konkurrensen om rösterna

Den andra frågan en partistrateg kan ställa sig är vilka partier som ligger bra till för att vinna fler partisympatier. Det är speciellt intressant om sådana partibyten sker över blockgränsen. Då kan det direkt påverka vem som innehar regeringsmakten efter valet i höst. Som indikator på vilka partier som kan vinna på partibyten studeras vilket parti som svarspersonerna uppger vara deras näst bästa parti. Men i detta sammanhang är det inte intressant att undersöka näst bästa parti för alla människor. Istället är det främst de som inte är övertygade anhängare av något parti som under valåret kan komma att byta parti. I tabell 2 presenteras därför näst bästa parti enbart bland icke-övertygade efter partisympati år 2005.

Tabell 2 Näst bästa parti bland icke-övertygade efter partisympati år 2005 (procent)

Näst bästa parti	Bästa parti							
	v	mp	s	c	fp	kd	m	annat
v	*	38	25	2	1	11	2	6
mp	29	*	17	9	9	4	5	0
s	49	21	*	17	22	8	14	23
c	9	11	14	*	20	11	23	0
fp	4	13	22	28	*	19	46	13
kd	2	6	4	16	17	*	7	6
m	7	6	15	23	30	43	*	10
annat	0	5	3	5	1	4	3	42
Summa procent	100	100	100	100	100	100	100	100
Antal svarande	45	63	178	64	83	26	149	31

Bland vänsterpartiets icke-övertygade sympatisörer dominerar socialdemokraterna som näst bästa parti. Nästan varannan icke-övertygad som sympatiserar med vänsterpartiet har socialdemokraterna som andrahandsalternativ. Även miljöpartiet anges som näst bästa parti av många icke-övertygade vänsterpartistiska sympatisörer. Det betyder att nästan tre fjärdedelar av de vänsterpartisympatisörer som är icke-övertygade vid fanflykt ändå stannar inom s-blocket, endast 27 procent har ett borgerligt parti som näst bästa parti.

För miljöpartistiska sympatisörer som inte är övertygade anhängare är dock borgerliga partier ett betydligt mer lockande alternativ. Av mp-sympatisörerna håller 38 procent vänsterpartiet och 21 procent socialdemokraterna som näst bästa parti, vilket betyder att 59 procent av näst bästa partisympatierna stannar inom s-blocket. Däremot riskerar 36 procent att gå till ett borgerligt parti, främst centerpartiet och folkpartiet. Om miljöpartiet misslyckas med att hålla sina sympatisörer inom partiets hank och stör är risken att partiet inte bara åker ur riksdagen och försvagar

hela s-blocket, utan också att en stor del av partiets sympatisörer väljer att passera blockgränsen och ge borgerliga partier en skjuts i opinionen.

En majoritet av de socialdemokratiska sympatisörerna som inte är övertygade anhängare anger ett borgerligt parti som näst bästa parti. Speciellt starkt är folkpartiet som drygt en femtedel av de icke-övertygade med socialdemokratiska sympatier håller som näst bästa parti. Endast vänsterpartiet samlar fler näst bästa partiomdömen, medan motsvarande andel omdömen för miljöpartiet är 17 procent (totalt 42 procent inom s-blocket). En stor del av en socialdemokratisk tillbakagång under valåret riskerar därför att tillfalla borgerliga partier.

Inget av de borgerliga partierna uppvisar någon motsvarande situation som miljöpartiet och socialdemokraterna, utan majoriteten av samtliga borgerliga partisympatisörers andrahandsval bland icke-övertygade går till ett annat borgerligt parti: för centerpartiet 67 procent, folkpartiet 78 procent, kristdemokraterna 73 procent och moderaterna 76 procent. För hela det borgerliga blocket innebär det att 75 procent av näst bästa partiomdömena går till andra borgerliga partier. Motsvarande andel för s-blocket är 51 procent, det vill säga nästan hälften av de icke-övertygade som anger något av s-blockets partier som bästa parti har ett borgerligt parti som andrahandsalternativ. Av de borgerliga partierna är det främst folkpartiet som tycks fresta s-blockets icke-övertygade (17 procent av icke-övertygade partisympatisörerna inom s-blocket), tätt följt av centerpartiet och moderaterna (båda 12 procent vardera). Kristdemokraterna sladdar med 4 procent av s-blockets icke-övertygades näst bästa partiomdömen.

Även de borgerliga partisympatisörernas näst bästa partier bör granskas mer i detalj. Centerpartisympatisörernas främsta näst bästa parti är folkpartiet och moderaterna med omkring en fjärdedel av dessa omdömen. På en stark tredje plats finns dock socialdemokraterna med en sjättedel av centerpartiets sympatisörer som är icke-övertygade.

De flesta folkpartisympatisörer som inte är övertygade anhängare anger moderaterna som näst bästa parti, men socialdemokraterna är överraskande nog något oftare näst bästa parti bland dessa folkpartister än centerpartiet och kristdemokraterna (alla dessa partier samlar omkring en femtedel av näst bästa partiomdömena).

Bland kristdemokratiska sympatisörer som inte är övertygade anhängare dominerar moderaterna som näst bästa parti. Det är ett hopp till nästa borgerliga parti – folkpartiet – som samlar hälften så många näst bästa partiomdömen.

Nästan hälften av de moderata sympatisörerna som inte betraktar sig som övertygade anhängare föredrar folkpartiet, en knapp fjärdedel centerpartiet och endast 7 procent har nämnt kristdemokraterna. De icke-övertygade med moderatsympatier uppvisar inte samma intresse för kristdemokraterna som motsvarande kd-sympatisörer gör för moderaterna.

I det borgerliga inbördeskriget tycks således folkpartiet och moderaterna ligga bra till. Inte nog med att moderaterna har förhållandevis många övertygade anhängare.

Bland de andra borgerliga partiernas icke-övertygade är moderaterna ofta näst bästa parti (29 procent av dessa partiers sympatisörer som är icke-övertygade). Folkpartiet har relativt liten andel övertygade anhängare, men attraherar över hälften av de övriga borgerliga partiernas sympatisörer som är icke-övertygade.

Kan sympatierna för partierna utanför riksdagen inverka på kampen om regeringsmakten? Ingenting i SOM-undersökningen 2005 tyder på att ett nytt parti skulle bli representerat i riksdagen. Istället kan partierna utanför riksdagen främst inverka genom att dra röster från riksdagspartierna. Om personer som anger ett parti utanför riksdagen som bästa parti röstar efter sin partisympati finns dock ingen anledning att något av de politiska blocken skulle känna sig extra drabbat av detta. För det första har nästan hälften av de icke-övertygade som sympatiserar med ett oetablerat parti ett annat parti utanför riksdagen som näst bästa parti. För det andra är de övriga näst bästa partiomdömena bland dessa partisympatisörer jämnt fördelade mellan de politiska blocken.

De osäkra

Bland personer utan partisympati kan det trots allt finnas sympatier åt vänster eller höger i politiken, vilket bör indikera i vilket av de politiska blocken sympatierna finns. En person som anger sig stå till vänster i politiken bör ha större potential att sympatisera med ett parti i s-blocket än en person som anger sig stå till höger. Denna person bör primärt vara intresserad av att stödja ett borgerligt parti.³ Därför skulle det vara intressant att veta om de utan partisympati lutar åt vänster eller höger i politiken? I tabell 3 redovisas andelen som säger sig stå till höger, vänster och varken till vänster eller höger i politiken bland personer utan och med partisympati.

Tabell 3 Ideologisk självplacering på en vänster-högerskala av personer utan och med partisympati år 2005 (procent)

Position på vänster-högerskala	Utan partisympati	Med partisympati
Till höger	19	35
Varken eller	58	33
Till vänster	23	32
Summa procent	100	100
Antal svarande	273	3105
Differens höger-vänster	-4	+3

Bland personer utan partisympati uppger de flesta att de står varken till vänster eller höger i politiken. Detta kan tolkas som en mittenposition, men också som att

dessa svars personer har svårigheter att överhuvudtaget placera in sina ideologiska preferenser på en vänster-högerskala. De utan partisympti som ändå anger en politisk riktning är oftare till vänster än till höger i politiken, medan motsatsen gäller bland personer med partisympti. Detta bör innebära att det är något fler bland personer utan partisympti som har en predisposition att sympatisera med s-blocket än med de borgerliga partierna.

Den politiska riktningen bland personer utan partisympti som säger sig varken stå till vänster eller höger i politiken är en hemlig låda. Även dessa kan dock ha någon form av sympatier för vissa partier. En ganska vag indikator på deras politiska tendens skulle kunna erhållas genom att studera partipreferenserna bland personer med partisymptier som sagt sig vara varken till vänster eller höger. Antagandet är då att även personer utan partisymptier har ungefär likartade partipreferenser. Det visar sig då att 52 procent av personerna som varken är till vänster eller höger sympatiserar med partier inom s-blocket och 30 procent sympatiserar med borgerliga partier (n=1030) (se Holmberg 2002:81-82).

Personer som inte uppger partisympti lutar sig oftare åt vänster än till höger. Dessutom finns det indikatorer på att personer som menar sig varken vara till vänster eller höger också tenderar att sympatisera med partier inom s-blocket. Bland personer utan partisympti bör således något fler ha en benägenhet att stödja ett parti inom s-blocket än ett borgerligt parti.

Slutsatser

I detta kapitel har inte målet varit att beskriva opinionsläget just nu, utan att peka på vilka möjliga förändringar av opinionsstödet partierna står inför valet 2006. Vad har vi lärt av vår nutidshistoria? Den första frågeställningen gällde de politiska blockens förmåga att öka sina partisymptier under valåret. I analysen visade det sig att sedan slutet av 1980-talet har s-blocket varit starkast under valåret och vunnit partisymptier, medan andelen som sympatiserar med borgerliga partier minskat. Men analysen rörde även ytterligare en tendens. De borgerliga partierna blir allt bättre på att försvara sin andel partisymptier under valåren och i det senaste valet fanns ingen nämnvärd skillnad mellan de politiska blockens förmåga att försvara sina väljarsympatier. Trenden pekar således mot en jämn valkampanj.

Nästa frågeställning berörde om det var möjligt att utifrån partisymptierna 2005 och vinnare/förlorar-trenden under valåret skönja det segrande politiska blocket i höstens val. Eftersom de borgerliga partierna numera tycks bemästra valåret lika väl som s-blocket är svaret att marginalerna mellan de politiska blocken är för små för att något sådant skall vara görligt.

Den tredje frågeställningen berörde vilka partier som dels ligger i farozonen att förlora väljarnas sympatier under valåret, dels kan tänkas vinna partisymptier. Antagandet var att partier med relativt få övertygade anhängare bland sina sympatisörer ligger förhållandevis risigt till. Analysen visade att vänsterpartiet, miljöpartiet,

centerpartiet, folkpartiet och kristdemokraterna endast hade 2-4 procent av folket som övertygade anhängare. Däremot hade de stora partierna socialdemokraterna och moderaterna flest antal (ej andel) sympatisörer som inte var övertygade anhängare, liksom de också hade flest antal övertygade anhängare. Också folkpartiet uppvisade ett relativt stort antal sympatisörer som inte var övertygade anhängare, vilket innebär att partiet vid en dålig valrörelse kan komma att backa rejält i väljaropinionen.

Genom att studera det näst bästa partiet bland partisympatisörer som inte var övertygade anhängare analyserades det andra ledet i den tredje frågeställningen: partiernas möjlighet att vinna röster. I s-blocket fanns betydligt fler potentiella sympatisörer som vid ett partityte sannolikt skulle byta till ett borgerligt parti än vad det fanns borgerliga partisympatisörer som hade ett parti i s-blocket som andrahandsval. Många av s-blockets potentiella blocköverskridare nämnde folkpartiet som näst bästa parti. Samma fenomen kunde noteras i det borgerliga inbördeskriget om väljare: folkpartiet nämndes som näst bästa parti bland över hälften av de andra borgerliga partiernas potentiella partitytare. Folkpartiet uppvisar därmed den egenheten att partiet har såväl möjligheten att bli den största vinnaren som risken att bli den största förloraren valåret 2006.

Den fjärde frågeställningen riktade in sig på de partier som nu finns utanför riksdagen: kan de påverka kampen om regeringsmakten? Ingenting i analyserna visar att något av dessa partier skulle komma in i riksdagen. Inte heller behöver väljarflödet till och från dessa partier påverka vem som segrar i valet på något nämnvärt sätt. Nästan hälften av de potentiella partitytare som sympatiserar med ett oetablerat parti nämner ett annat parti utanför riksdagen som näst bästa parti. De som nämner ett av riksdagspartierna hamnar ungefär lika ofta i det borgerliga lägret som inom s-blocket.

Den sista frågeställningen gällde vartåt personer som inte uppger någon partisympati lutar: s-blocket eller de borgerliga partierna? Personer utan partisympati svarade oftast att de var varken till vänster eller höger, vilket gav föga vägledningen om deras partisympatier. Bland dem som angav politisk riktning fanns något fler på vänster sida än på den högra. Detta skulle indikera att s-blocket kan ha ett litet försprång bland personer som inte uppger partisympati. Detta förstärks av att personer med partisympati som varken vill beteckna sig som vänster eller höger i större utsträckning sympatiserar med s-blockets partier. Om samma sak gäller för personer utan partisympati skulle s-blocket ha ett litet försprång även bland dessa.

När det gäller de potentiella vinsterna under valåret blev resultatet jämnt mellan de politiska blocken. De borgerliga partierna tycks ha fördel bland partisympatisörer som inte är övertygade anhängare. S-blocket har en liten fördel bland personer utan partisympati, de som ofta kallas för osäkra väljare. I opinionen är det jämnt mellan de politiska blocken. Tendensen visar på att båda blocken nu för tiden är lika bra på att försvara gamla och vinna nya partipreferenser. Slutsatsen av analysen av SOM-undersökningen 2005 och erfarenheterna från nutidshistorien är att allt pekar på ett mycket jämnt och ovisst val hösten 2006.

Noter

- ¹ Mellan år 1991 och 1994 tillfrågades svarspersonerna också om ny demokrati. I föreliggande undersökning redovisas dock sådana sympatier under rubriken annat parti.
- ² Bland omyndiga är partisymptatierna för s-blocket 58,4 procent och de borgerliga partierna 40,0 procent (n=125). Bland myndiga utländska medborgare samlar s-blocket 42,1 procent och de borgerliga partierna 52,6 procent av partisymptatierna (n=95).
- ³ Bland svarspersoner med partisymptati anger 91 procent som placerar sig åt vänster i politiken att de sympatiserar med ett parti inom s-blocket och 6 procent uppger sympatier för ett borgerligt parti (n=993). Motsvarande andelar för personer som placerar sig till höger i politiken är 5 procent sympatier för partier inom s-blocket och 93 procent sympatiserar med borgerliga partier (n=1082).

Referenser

- Bjereld, Ulf och Marie Demker. 2005. *I Vattumannens tid?: En bok om 1968 års uppror och dess betydelse idag*. Stockholm: Hjalmarsson & Högberg.
- Evans, Jocelyn. 2004. *Voters & Voting*. London: Sage.
- Hagevi, Magnus. 1998. *Bakom riksdagens fasad*. Göteborg: Akademiförlaget Corona.
- Holmberg, Sören. 2002. "Kampen om mitten", I Sören Holmberg och Lennart Weibull (red.), *Det våras för politiken*. Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet, s 75-83.
- Holmberg, Sören och Henrik Oscarsson. 2004. *Väljare: Svenskt väljarbeteende under 50 år*. Stockholm: Norstedts juridik.
- Oscarsson, Henrik. 1998. *Den svenska partirymden: Väljarnas uppfattning om konfliktstrukturen i partisystemet 1956-1996*. Göteborg: Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet.

